

Anna Szczesny
Uniwersytet Warszawski
a.m.szczesny@uw.edu.pl
ORCID: 0000-0001-8207-9338

Z CZYM (JESZCZE) NIE RADZI SOBIE SZTUCZNA INTELIGENCJA W TŁUMACZENIU? O WYKORZYSTANIU TECHNOLOGII W DYDAKTYCE TŁUMACZENIA PISEMNEGO

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RP.2025.012>

*Tłumaczenia maszynowe wyeliminują tylko
tych tłumaczy, którzy tłumaczą jak maszyny.
Ludzie będą koncentrować się na zadaniach
wymagających inteligencji*

– Arle Richard Lommel,
tłum. Łucja Biel (za: Biel 2021: 32)

Zarys treści: Niezwykle szybki rozwój technologii cyfrowych, przede wszystkim narzędzi działających w oparciu o sieci neuronowe i duże modele językowe, nie od dziś budzi niepokój w środowisku tłumaczy, dlatego też słychać głosy nawołujące do rebrandingu i zniechęcające młodych ludzi do rozwijania kariery w branży tłumaczeniowej, a nawet do podejmowania studiów w tym kierunku. Technologia stale się doskonali, a wprowadzenie Chata GPT-5 i innych narzędzi opartych na LLM może zdecydowanie zmienić rynek usług tłumaczeniowych i zdefiniować na nowo zawód tłumacza, zwłaszcza że znajdu-

je się on na szczycie listy czterdziestu zawodów o najwyższym wskaźniku podatności na zastosowanie sztucznej inteligencji (Tomlinson, Jaffe et al. 2025: 39).

Odrzucanie technologii cyfrowych nie wydaje się uzasadnione, zwłaszcza że sztuczną inteligencję można efektywnie zastosować w procesie dydaktycznym, nie tylko podczas warsztatów tłumaczeniowych pisemnych i ustnych, lecz również w doskonaleniu umiejętności językowych (Pym & Hao 2024). W artykule na wstępie zostaną poruszone kwestie etyczne ściśle związane ze stosowaniem tłumaczeń automatycznych, ich atuty i ograniczenia. Następnie omówione będą przykłady ćwiczeń przeprowadzonych ze studentami grupy rosyjskiej (język B i C) w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW w ramach kursu tłumaczenia pisemnego (2. i 3. rok studiów licencjackich). Analiza ww. ćwiczeń wskazuje, że odpowiednio zaplanowana sekwencja działań (tłumaczenie maszynowe surowe, TM z redakcją wstępną/preedycją, TM z postedycją) może skłonić studentów do refleksji, a także zachęcić ich lub zniechęcić do tłumaczenia za pomocą SI. Ważne jest, aby każdorazowo decyzję podejmował sam student i by potrafił ją dobrze uzasadnić.

Słowa kluczowe: technologie cyfrowe, sztuczna inteligencja, tłumaczenie maszynowe (TM), kształcenie tłumaczy, redakcja wstępna/preedycja, postedycja

Wprowadzenie

Niepokój przedstawicieli branży tłumaczeniowej wywołany błyskawicznym rozwojem sztucznej inteligencji wydaje się uzasadniony, ponieważ z dyskusji toczących się na publicznych i zamkniętych forach tłumaczy w sieciach społecznościowych, a także z opracowań dotyczących zmian na rynku pracy ze względu na stosowanie SI (Tomlinson, Jaffe et al. 2025) można wywnioskować, że zawód tłumacza jest zagrożony. Liczba zleceń „od zera” spada na rzecz postedycji tłumaczeń maszynowych, czasem zlecanych jako „korekta” bez wskazania, że pierwszym tłumaczem był translator automatyczny. Właściwie jedynie tłumacze przysięgli, audio-wizualni, lokalizatorzy gier oraz tłumacze konferencyjni¹ nie odczuwają na razie znaczących zmian na rynku. Tłumacze podkreślają, że coraz częściej

¹ Jeżeli spada liczba zleceń w przypadku tłumaczeń konferencyjnych, to raczej ze względu na organizację wydarzeń np. w języku angielskim jako wspólnym niż ze względu na powszechne wdrażanie aplikacji czy oprogramowania do tłumaczenia ustnego, może z wyjątkiem napisów wykonywanych na żywo. Stosunkowo mało zagrożeni są tłumacze symultaniczni; jakość takich tłumaczeń z wykorzystaniem SI nadal pozostawia wiele do życzenia (por. <https://ceo.com.pl/dla-70-tlumaczy-nie-ma-juz-przyszlosci-agi-zmienia-zasady-gry-55249>, dostęp 10.09.2025).

z perspektywy klienta krótki czas realizacji usługi oraz jej niski koszt są ważniejsze niż jakość finalnego produktu. W przypadku tekstów wysoko wyspecjalizowanych taka „korekta” często oznacza pracę od podstaw, przy jednoczesnym obniżeniu wynagrodzenia w stosunku do standardowej stawki. Nie ulega więc wątpliwości, że rynek usług tłumaczeniowych się zmienia, zaś studenci kierunków lingwistycznych powinni być na tę zmianę przygotowani. Na pewno jest jednak za wcześnie, by ogłaszać definitywny koniec zawodu tłumacza. Zagadnienie technologii cyfrowych w przekładzie, możliwych sfer i granic ich zastosowania jest interesującym problemem zarówno badawczym, jak i praktycznym.

Bezpieczeństwo w sieci, dylematy etyczne, potencjalne ujawnienie danych wrażliwych – to kwestie często omawiane w kontekście korzystania z powszechnie dostępnych, bezpłatnych narzędzi cyfrowych. Na uwagę zasługuje precedensowy, jak dotąd, wyrok sądu rejonowego w Poznaniu z dnia 13 sierpnia 2020 roku. W orzeczeniu wskazano niewystarczające kompetencje tłumacza, których skutkiem była niedostateczna jakość tekstu docelowego, a także podkreślono rażące naruszenie zasady poufności oraz brak należytego nadzoru ze strony Biura Tłumaczeń nad jakością tłumaczenia. Zwrócono też uwagę na rażące naruszenie praw własności intelektualnej autora tekstu oryginalnego: tłumacz, który był wykonawcą zlecenia, użył darmowego narzędzia Tłumacz Google do przełożenia całego utworu (omówienie tego wyroku – zob. Wołoszyk_1 [online]). Te aspekty stosowania współczesnych technologii przekładu oraz SI powinny być uwzględniane w treściach kształcenia na kierunkach translatorskich.

Z drugiej jednak strony, przede wszystkim ze względu na koszty i czynnik czasu, prawnicy i specjaliści z zakresu prawa uznają za dopuszczalne, przy zachowaniu określonych warunków i ograniczeń, stosowanie tłumaczenia maszynowego w przypadku dokumentów procesowych w postępowaniu karnym (zarówno przez organy ścigania, jak i wymiaru sprawiedliwości), by zagwarantować oskarżonemu prawo dostępu do informacji w zrozumiałym dla niego języku. Warunkiem zastosowania takiego rozwiązania w świetle standardów Unii Europejskiej – jako że przepisy dyrektywy 2010/64/UE nie wykluczają użycia TM – jest weryfikacja jakości takich tłumaczeń przez pracownika znającego język docelowy. Co ciekawe, poziom znajomości języka obcego B1 wg skali ESOKJ uznano za wystarczający do oceny jakości tłumaczenia w postępowaniu karnym. Autorka analizy, Karolina Kiejnich-Kruk, sugeruje porównanie takiego tłumaczenia ma-

szynowego z podobnymi dokumentami sporządzonymi przez tłumaczy przysięgłych, a także tłumaczeniami maszynowymi wykonanymi przy użyciu innych narzędzi cyfrowych. Takie procedowanie mogłoby znacząco obniżyć koszty procesowe, a także przyspieszyć działanie wymiaru sprawiedliwości. Ponieważ dostęp do usług tłumaczy ustnych (szczególnie języków rzadkich) jest ograniczony, w praktyce i tak często zastępują ich np. opiekunowie (w ośrodkach dla uchodźców) bądź powszechnie znane aplikacje tłumaczeniowe. Przy tym, zdaniem autorki, standard rzetelnego procesu będzie w pełni zachowany², stąd jej postulat, by jak najszybciej opracować stosowne programy w Ministerstwie Sprawiedliwości (Kiejnich-Kruk 2024: 67, 73, 77–78).

Przygotowany przez grupę ekspercką GRAI oraz Ministerstwo Cyfryzacji raport *Rekomendacje w zakresie zastosowania sztucznej inteligencji w sądownictwie i prokuraturze* (dostępny online, publikacja z 25.03.2024) skupia się na kwestiach technologicznych, choć podkreśla konieczność nowych uregulowań prawnych. Wśród wielu głosów krytycznych wobec raportu szczególnie mocno wybrzmiewa głos specjalistów w dziedzinie tłumaczeń sądowych oraz lingwistyki prawniczej (Wołoszyk_2 [online]), a także samych tłumaczy praktyków, których nie zaproszono do konsultacji. Zastosowanie SI do tłumaczenia symultanicznego (automatycznego) zamiast czasochłonnego, obowiązującego obecnie tłumaczenia konsekwentnego sprowadziłoby rolę tłumacza do nadzoru nad efektem wygenerowanym przez system – a to świadczy o całkowitym niezrozumieniu istoty procesu tłumaczenia przez autorów rekomendacji³.

Przytoczone tu przykłady dowodzą, że z tłumaczenie wykonane przez sztuczną inteligencję wywołuje kontrowersje. Zagadnienie wymaga więc

² Autorka podkreśla, że w procesie tłumaczenia automatycznego dane osobowe nie są ujawniane. Ponadto stwierdza, że dopuszczenie translatorów automatycznych nie powinno zagrazić ochronie praw podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym, jeżeli będą spełnione warunki pozwalające na to, aby korzystanie z takich programów było dopuszczalne – tu na pierwszym miejscu wskazuje wspomnianą już wyżej możliwość weryfikacji jakości tłumaczenia (Kiejnich-Kruk 2024: 78).

³ Poza wątpliwym usprawnieniem przebiegu procesów Wojciech Wołoszyk podkreśla też ryzyko popełnienia błędów przez SI (halucynacje, nieznanie kontekstu kulturowego), a także wskazuje istotne aspekty prawne, jak chociażby prawo do tłumacza w postępowaniu sądowym.

reinterpretacji podstawowych pojęć zarówno w teorii przekładu, jak i w praktyce zawodowej oraz dydaktyce tłumaczenia.

SI i tłumaczenie maszynowe w teorii i praktyce przekładu – stan badań

W literaturze przedmiotu, która w przypadku wskazanego zagadnienia dezaktualizuje się wyjątkowo szybko, wciąż nie ma wielu oryginalnych propozycji teoretycznych, zasadniczo zmieniających dotychczasowe modele procesu tłumaczenia. W publikacjach przeważają refleksje etyczne oraz omówienia techniczno-metodologiczne związane ze stosowaniem narzędzi wykorzystujących SI. Dość ogólną definicję sformułował Nikołaj Garbowski (Garbovskiy, Kostikova 2019: 10–11), podkreślając komplementarny charakter działań tłumacza ludzkiego i „krzemowego”, sprzyjający jakości tłumaczenia⁴. Autor jednocześnie zwraca uwagę na zmianę charakteru procesów poznawczych czynnika ludzkiego pod wpływem współdziałania ze sztuczną inteligencją:

Цифровой перевод – это новый вид перевода, представляющий собой систему сетевого взаимодействия когнитивно-коммуникативной деятельности переводчика-человека и цифровых информационно-коммуникационных средств. В **биноме человек-ИИ** меняется и характер когнитивных процессов, происходящих в сознании переводчика-человека (вырóżnienie moje – A.S.)⁵.

Konieczność udziału człowieka, a niekiedy interakcji tłumacz-tłumacz, w procesie tłumaczenia, na różnych jego etapach (preedycja, uproszczenie tekstu, usunięcie dwuznaczności terminologicznych, postedycja), to częsty

⁴ Autor stwierdza, że jakość tłumaczeń wykonywanych w „binomie” człowiek-SI powinna być wyższa niż wówczas, gdyby każdy element tego układu wykonywał tłumaczenie osobno.

⁵ Przekład cyfrowy jest nowym rodzajem przekładu, stanowiącym system sieciowego współdziałania kognitywno-komunikacyjnego tłumacza ludzkiego oraz narzędzi informatyczno-komunikacyjnych. W binomie człowiek-SI zmienia się również charakter procesów kognitywnych, zachodzących w umyśle tłumacza ludzkiego (tłumaczenie moje – A.S.).

temat refleksji naukowej (zob. Biel 2021, Abrosimova, Shchelokova 2022; Sri Harto 2021; Moskovskaya 2022). Medea Metreveli, podsumowując obserwacje tłumaczy w działaniu, zwraca uwagę na to, że traktują oni rozwiązania proponowane przez narzędzia cyfrowe niemal wyłącznie jako punkt wyjścia do osiągnięcia sukcesu w komunikacji, w której poza transformacjami międzyjęzykowymi konieczne jest uwzględnienie kontekstu, specyfiki kulturowej i uzusu (Metreveli 2021: 113 – 114). Autorka podkreśla jeszcze jedną, bardzo istotną kwestię. Efektywność narzędzi zależy bezpośrednio od konkretnej pary językowej: algorytm działa za pośrednictwem języka angielskiego, co już na wstępie ogranicza repertuar możliwych rozwiązań i ich kreatywny charakter. Zjawisko to dotyczy w szczególności języków rzadkich, ponieważ systemy mają dostęp do znacznie mniejszej liczby danych tekstowych niż w przypadku języków najbardziej rozpowszechnionych.

Ponadto badacze zwracają uwagę na zasadniczą niezdolność narzędzi cyfrowych do eksplicytacji tła kulturowego dla odbiorcy docelowego, na przykład w formie rozszyfrowania skrótu czy skrótowca, w postaci objaśnień czy przypisów (Min'yar-Belorucheva, Sergiyenko 2023). Odpowiednie spromptowanie AI mogłoby przynieść w efekcie propozycję rozwiązania opatrzonego paratekstem.

Technologie cyfrowe niezbyt dobrze radzą sobie ponadto z polisemią, leksyką bezekwiwalentową, terminologią, cechami idiolektalnymi, a także z nacechowaniem emocjonalnym tekstu, aluzyjnością, metaforą (Mał'neva, Khrushcheva 2021; Shevchuk, Nikiforova 2022; Hyjek 2024, Kodura).

Omawiając zalety i wady postedycji, Patryk Hyjek (2024: 78-85) zwraca uwagę na charakterystyczne błędy, które dzieli na tłumaczeniowe i językowe. Do tych pierwszych zalicza: błędny przekaz informacji⁶, błędy terminologiczne, tłumaczenie wszystkiego – również elementów, które z różnych powodów nie powinny być tłumaczone; błędne tłumaczenie skrótów i skrótowców; błędy związane z oddawaniem w przekładzie ele-

⁶ Małgorzata Kodura (2025: 73–74) podkreśla, że w przypadku neuronowych systemów TM, których produkty odznaczają się znaczną płynnością i naturalnością, błędy polegające na zmianie znaczenia są szczególnie trudne do wykrycia, wymagają od postedytora głębokiej wiedzy merytorycznej i umiejętności analizy tekstu.

mentów nacechowanych kulturowo⁷, warstwy idiomatycznej, metaforyki, neologizmów, wyrażen slangowych, ironii.

Za najbardziej typowe dla TM uchybienia językowe autor uznaje: błędy stylistyczne związane z rejestrem/rejestrami tekstu; błędy interpunkcyjne, ortograficzne, leksykalne, frazeologiczne i gramatyczne⁸, niezachowanie lub zachwianie spójności tekstu. Małgorzata Kodura (2025: 73–91) proponuje nieco inną, poszerzoną klasyfikację błędów tłumaczenia maszynowego, choć częściowo pokrywa się ona z przywołaną wyżej. Na pierwszym miejscu autorka wymienia błędy leksykalne takie jak wybór niewłaściwego odpowiednika z języka ogólnego lub specjalistycznego (terminologii), brak konsekwencji terminologicznej, błąd w tłumaczeniu akronimu, błąd wynikający z nieznamomości żargonu i „niezrozumienia” neologizmu autorskiego, tłumaczenie wszystkiego (również elementów, które powinny pozostać niezmiennione) lub odwrotnie – pozostawienie słów (najczęściej realogizmów) nieprzetłumaczonych. Kolejną kategorią są błędy strukturalne: słowa pominięte, słowa dodane, błędny szyk słów. Istotne są także usterki o charakterze technicznym. Można zauważyć, że takie same błędy popełniają również tłumacze ludzcy nieposiadający wystarczającej wiedzy metatranslacyjnej (i dlatego na przykład tłumaczą elementy niepodlegające przekładowi). Na podstawie obserwacji dydaktycznych i własnych doświadczeń translatorskich za szczególnie częste w TM w parze językowej rosyjski-polski mogą uznać następujące błędy: nierozpoznanie reminiscencji kulturowych, intertekstualności i modalności tekstu, zwłaszcza ironii; dosłowny, syntagmatyczny przekład metafor czy mniej znanych idiomów, a także – podobnie jak Hyjek i Kodura – tłumaczenie wszystkiego, również z języków trzecich, bezpośrednio w tekście.

Jeśli chodzi o dydaktykę tłumaczenia z uwzględnieniem sztucznej inteligencji, to w ostatnim czasie opublikowano monografie i podręczniki, które mogą być wykorzystywane na zajęciach przekładowych (m.in. Bogucki 2025, Łoboda 2024, Pym & Hao 2024, Kodura 2024, 2025). Kodura

⁷ Autor (s. 79) pisze o „niezrozumieniu nawiązań kulturowych”, przy czym słowo niezrozumienie zapewne należałoby wziąć w cudzysłów.

⁸ O błędach interferencji, szczególnie dobrze zauważalnych przy stosowaniu translatorów automatycznych, piszą także m.in. Shevchuk, Nikiforova 2021, Sri Harto 2021, Dorozhkina, Ivleva 2020 (w kontekście dydaktyki przekładu).

zaproponowała⁹ moduł będący sekwencją pięciu form pracy z dużymi modelami językowymi w dydaktyce przekładu pisemnego: 1) tworzenie glosariuszy tematycznych (ekscerpcja, weryfikacja uzualności); 2) korekta i postedycja; 3) zmiana rejestru językowego (w kierunku od specjalistycznego do popularyzatorskiego i odwrotnie, od tekstu uproszczonego do sformalizowanego), 4) tłumaczenie kreatywne, 5) krytyczna refleksja. To bardzo spójny schemat, mogący znaleźć zastosowanie dla różnych języków i tekstów specjalistycznych. W opisanym poniżej badaniu, przeprowadzonym w latach 2023/2024 i 2024/2025, częściowo uwzględniłam wymienione wyżej aspekty.

Materiał badawczy

Z dyskusji z koleżankami i kolegami – dydaktykami tłumaczenia pisemnego – wynika, że studenci coraz częściej korzystają z translatorów¹⁰ automatycznych (DeepL, Tłumacz Google, Yandex) oraz z Chata GPT do wykonania ćwiczeń tłumaczeniowych, uzyskując całkiem zadowalające wyniki w przypadku popularnych języków, szeroko reprezentowanych w sieci, i dość ogólnych, standardowych tekstów. Analiza sytuacji skłania do refleksji nad strukturą kursu, doborem zadań oraz materiałów dydaktycznych w taki sposób, który umożliwi wskazanie zarówno zalet technologii cyfrowych, jak i ich słabych (lub słabszych) stron.

Analizowanym materiałem były prace studentów lingwistyki stosowanej z językiem kierunkowym rosyjskim jako drugim (język C), do których wykonania wykorzystywali oni różne automatyczne translatory w ramach zajęć *Podstawy przekładu pisemnego* (2. rok lic., trzy osoby będące rodzimymi użytkownikami języka rosyjskiego oraz dwie – polskiego) oraz *Przekład*

⁹ Referat pt. *Praktyczne zastosowanie dużych modeli językowych (LLM) w kształceniu tłumaczy*, został wygłoszony 24.09.2025 roku w ramach II Kongresu Polskiego Przekładoznawstwa (Poznań, UAM) podczas panelu *Przekład automatyczny a kształcenie tłumaczy*.

¹⁰ Prowadzący zajęcia z przekładu mogą zabronić używania narzędzi cyfrowych, co ma sens zwłaszcza w początkowym etapie kształcenia, obejmującym podstawy warsztatu tłumacza. W dalszej perspektywie całkowity zakaz nie wydaje się zasadny: o wiele bardziej motywującym i konkretnym działaniem byłoby wskazanie studentom sfer użycia narzędzi – pożądaných i niepożądanych.

z zastosowaniem technologii cyfrowych (3. rok lic., pięć osób – rodzimych użytkowników języka polskiego). Sekwencja ćwiczeń była następująca:

- (1) analiza tekstów paralelnych (streszczeń) w językach roboczych (PL, RU, EN) – wyodrębnienie repertuaru standardowych środków leksykalnych i składniowych, zestawienia;
- (2) surowe tłumaczenie maszynowe typowych streszczeń tekstów naukowych o tematyce bliskiej studentom (PL-RU, RU-PL, RU-EN); ewaluacja, analiza, komentowanie i końcowa redakcja (postedycja);
- (3) praca nad streszczeniami bardziej złożonymi, zawierającymi terminy rzadkie lub autorskie: przeszukiwanie tekstów paralelnych, preedycja, tłumaczenie maszynowe (3 różne narzędzia), analiza porównawcza, wskazanie problemów i błędów, redakcja końcowa (postedycja);
- (4) praca nad tekstem satyrycznym zawierającym gry słów, idiomy, leksykę nacechowaną kulturowo, aluzje erudycyjne z zastosowaniem tłumaczenia maszynowego (3 narzędzia) oraz w grupie kontrolnej tylko przekładu ludzkiego; wspólna analiza i ocena jakości tłumaczenia maszynowego wybranych fragmentów, porównanie z tłumaczeniem ludzkim, autorefleksja, ocena, wnioski.

Podczas wykonywania poszczególnych ćwiczeń istotne były spostrzeżenia studentów, dyskusja nad problemami i autorefleksja w formie wypowiedzi na zajęciach oraz w formie komentarzy w przypadku tłumaczenia sporządzonego w domu. Następnie na zajęciach studenci analizowali i omawiali rozwiązania zaproponowane przez inne narzędzia, a także finalnie przez koleżanki i kolegów (postedycja).

Celem serii ćwiczeń była refleksja nad mocnymi i słabymi stronami narzędzi służących do tłumaczenia automatycznego, doskonalenie myślenia krytycznego oraz wypracowanie umiejętności dobrej postedycji, zobiektywizowanej i bezstronnej. Ze swej strony przeprowadziłam analizę treści komentarzy, uwag i przypisów przygotowanych przez studentów.

Omówienie wyników ćwiczeń

W ćwiczeniu z prostymi streszczeniami surowe tłumaczenia maszynowe były dobrej jakości, ze stosunkowo niewielką liczbą błędów. W parach RU-PL oraz PL-RU i RU-EN najlepiej wypadły w ocenie studentów DeepL

oraz Tłumacz Google. Upřednio wykonane zadanie (analiza tekstów paralelnych) pozwoliło właściwie ocenić to tłumaczenie ze względu na cechy leksykalne, stylistyczne i gatunkowe. Najczęstsze błędy to opuszczone przedimki (w tłumaczeniu na angielski), a także nienaturalnie brzmiące, kalkowane z rosyjskiego konstrukcje bezosobowe oraz pasywne – zamiast form osobowych oraz strony czynnej (w tłumaczeniu na angielski i polski). Ponadto pojawiły się błędy ortograficzne i interpunkcyjne (błędy interferencji), dlatego też na etapie postędyki kwestie te wymagają szczególnej uwagi, zwłaszcza że w zasadach pisowni nazw własnych w języku rosyjskim i polskim różnice są bardzo duże.

Przykład 1.

Tłumaczenie streszczenia z rosyjskiego na polski: wybrane wyrażenia standardowe

Oryginał	DeepL	Tłumacz Google	Yandex
В статье рассматриваются...	Artykuł dotyczy...	W artykule podjęto problematykę...	W artykule omówiono...
На основе анализа... формулируется гипотеза...	Na podstawie analizy... sformułowano hipotezę...	Na podstawie analizy... formuluje się hipotezę...	Na podstawie analizy... formuluje się hipotezę...
Проводится типологическая классификация...	Przeprowadzono typologiczną klasyfikację...	Przeprowadzono typologiczną klasyfikację...	Przeprowadza się typologiczną klasyfikację...

Wyłuszczeniem zostały zaznaczone wyrażenia pozostające pod wyraźnym wpływem składni tekstu oryginalnego w języku rosyjskim (bezosobnik z *się*, szyk przymiotnika). Pozostałe są poprawne.

W pracy nad bardziej złożonymi streszczeniami studenci zauważyli, że w przypadku terminologii autorskiej translatory proponują jedynie powierzchowne tłumaczenie syntagmatyczne, podczas gdy uzualnym rozwiązaniem w literaturze naukowej w takich przypadkach może być dublet: termin przetłumaczony plus oryginalny podany kursywą, w dowolnej kolejności. Ponadto w tak krótkim fragmencie pracy jak streszczenie wraz z tytułem dał się zauważyć brak konsekwencji zapisu i wariantywność terminu kluczowego.

Przykład 2.

Tytuł po rosyjsku: *Эко-поселения как новый тип устойчивой городской структуры*

Słowa kluczowe po rosyjsku: *эко-поселения* – ta sama forma w tekście streszczenia

Tytuł po angielsku: *Eco-settlements as a new type of sustainable urban structure*

Słowa kluczowe po angielsku: *eco-villages* – w streszczeniu wymiennie ze sformułowaniem z tytułu *eco-settlements*

Wersje terminu zaproponowane przez tłumaczących (uwzględniony kierunek RU-PL):

DeepL	Tłumacz Google	Yandex
„eko-osady”	„ekoosady”	„eko-osady”
eko-osady	ekoosady	eko-osady
ekowioski	*ekoosadzenia	*ekoosiedlenia
		eko-osiedla

Z zaproponowanych odpowiedników można rozważyć użycie poniższych (po wyeliminowaniu błędów ortograficznych):

- ekowioski
- ekoosady
- ekoosiedla (pisownia łączna).

Dwa pierwsze ekwiwalenty są często spotykane w literaturze dotyczącej urbanistyki i zagospodarowania przestrzennego, jednak mają inny zakres znaczeniowy: oznaczają wyodrębnione obszary poza granicami miasta. Tymczasem w artykule mowa jest o formacjach znajdujących się w granicach miasta. Wobec tego najlepszym wyborem wydaje się termin „ekoosiedla” – ewentualnie z terminem oryginalnym podanym w nawiasie (dublet terminologiczny) lub z komentarzem. Decyzja co do wyboru wymaga konsultacji z ekspertem lub co najmniej przeglądu literatury fachowej.

Celowe i zasadne okazało się wstępne przygotowanie tekstu poprzez uproszczenie składni, przede wszystkim zdań wielokrotnie złożonych, obciążonych zwrotami imiesłowowymi: tłumaczenie maszynowe zmodyfikowanego tekstu dało w ocenie studentów lepszy, bardziej zrozumiały

efekt¹¹, a ostateczna korekta była nieznaczna. Wynika stąd wniosek, że umiejętność parafrazowania i upraszczania struktury wypowiedzi oryginalnej jest cenna i warta ćwiczenia w różnych rodzajach działań tłumaczeniowych: sprawdza się bowiem nie tylko w tłumaczeniu pisemnym i ustnym (szczególnie w kierunku na język obcy), lecz także jako metoda wstępnego przygotowania tekstu do tłumaczenia automatycznego.

W ćwiczeniu z tekstem humorystycznym wymagającym kreatywności wszyscy studenci zwracali uwagę przede wszystkim na te elementy, z którymi zdecydowanie nie poradziły sobie translatory ani ChatGPT: celowa dwuznaczność, gry słów, aluzje erudycyjne. Notabene, grupa kontrolna, nieposługująca się w ogóle narzędziami cyfrowymi, te właśnie fragmenty tekstu uznała za trudno przetłumaczalne lub nieprzetłumaczalne, wymagające zabiegów o charakterze kompensacyjnym, jak wprowadzenie innej aluzji erudycyjnej czy kalamburu – ciekawych, zabawnych, a przede wszystkim pasujących do modalności wypowiedzi oryginalnej. Takiego rozwiązania nie zapewni na razie żadne narzędzie, chyba że udałoby się przygotować odpowiedni prompt¹² dla Chata GPT.

Przykład 3.

Fragment tekstu oryginalnego to opis wrażeń, jakie wywołała u bohatera-narratora ostra musztarda:

Ощущение того, что тебя ударили по голове **совковой лопатой**, не покидают следующие 2 часа. **Именно совковой, а не „совковой” лопатой**, такой широкой, с согнутыми краями.

DeepL: Przez następne dwie godziny nie można pozbyć się wrażenia, że ktoś uderzył cię w głowę **łopatą**. Dokładnie **łopatą, a nie „łopatką”** – taką szeroką, z wygiętymi krawędziami.

Tłumacz Google: Uczucie uderzenia **łopatą** w głowę nie opuszcza cię przez kolejne dwie godziny. A konkretnie **łopatą, nie taką „jak łopata”**, tylko taką szeroką i z zaokrąglonymi krawędziami.

¹¹ Niektórzy próbowali surowego tłumaczenia automatycznego bez wstępnego opracowania tekstu wyjściowego – w efekcie powstał tekst przeniesiony syntagmatycznie, powierzchowny, miejscami niezrozumiały.

¹² Na przykład: „zaproponuj grę słów w tekście docelowym w miejscu, w którym nie występuje ona w oryginale”.

Yandex: Uczucie uderzenia w głowę **szufelką** nie opuszcza cię przez następne 2 godziny. Jest to **łopata, a nie „szufelka”**, tak szeroka, z wygiętymi krawędziami.

ChatGPT: Uczucie, jakby ktoś uderzył cię w głowę **łopatą do śniegu**, nie opuszcza przez następne dwie godziny. I to właśnie **łopatą do śniegu, a nie „sowiecką” łopatą** – taką szeroką, z wygiętymi krawędziami.

Tłumaczenie ludzkie 1: To takie uczucie, jakby ci przywalili **solidną szuflą**, które nie opuszcza cię przez kolejne dwie godziny. Taką **porządną łopatą, a nie sowiecką, badziwną (...)**.

Tłumaczenie ludzkie 2: Uczucie jakby dostać **szuflą** w łeb nie opuszcza cię przez najbliższe dwie godziny. I to taką **konkretną szuflą**, z zagiętymi krawędziami, **a nie jakimś szpadlem**.

Translatory, poza DeepL, którego propozycja akcentuje opozycję ‘łopatka – solidna łopata’, nie dały dobrych rozwiązań. Podobną próbę można dostrzec w propozycji Tłumacza Google: ‘łopata – nie taka jak łopata’. ChatGPT, choć podkreślił dwuznaczność przymiotnika, dokonał tłumaczenia syntagmatycznego. Rozwiązania tłumaczy ludzkich koncentrują się na opozycji (choć różnie zinterpretowanej), więc przynajmniej częściowo oddają oryginalną grę słów.

Przykład 4.

W wybranym fragmencie przymiotnik **зелёный** odgrywa główną rolę, ponieważ występuje w znaczeniu dosłownym i w frazeologizmie, stając się podstawą zabawnego wywodu etymologicznego:

Всю неделю мы пьем **зелёную гадость**, (...). Теперь я понимаю, почему **тоску называют «зеленой»**. Только человек, выпивший полстакана сельдереевого сока, и посмотрев на ее остальную часть, придумал это выражение.

DeepL: Przez cały tydzień pijemy **zielone błoto** (...). Teraz rozumiem, dlaczego tęsknotę **za domem*** nazywają „zieloną”. Tylko człowiek, który wypił pół szklanki soku z selera i spojrzał na jego pozostałą część, wymyślił to wyrażenie.

Tłumacz Google: Przez cały tydzień piliśmy **zielone rzeczy** (...). Teraz rozumiem, dlaczego **melancholia nazywa się „zielona”**. Tylko ktoś, kto wypił pół szklanki soku z selera i przyjrzał się reszcie, wpadł na to określenie.

Yandex: Przez cały tydzień pijemy **zielone błoto** (...). Teraz rozumiem, dlaczego **tęsknota nazywa się „zieloną”**. Tylko osoba, która wypila pół szklanki soku z selera i spojrzała na resztę, wymyśliła to wyrażenie.

ChatGPT: Przez cały tydzień pijemy **zielone paskudztwo** (...). Teraz rozumiem, dlaczego **mówi się o „zielonej tęsknocie”**. Tylko ktoś, kto wypił pół szklanki soku z selera i spojrzał na resztę, mógł wymyślić to wyrażenie.

Tłumaczenie ludzkie 1: Cały tydzień pijemy **zielone paskudztwo** (...). Teraz rozumiem, dlaczego się mówi **„zielone jak smarki”**. Tylko człowiek, wypijwszy pół szklanki soku z selera i spojrzawszy na resztę, wymyśliłby to określenie.

Tłumaczenie ludzkie 2: Od tygodnia pijemy jakąś **zieloną breję** (...) Już wiem, dlaczego mówi się o **„usychaniu z tęsknoty”**. Tylko człowiek, który wypił pół szklanki soku z selera, po czym spojrzał na to, co jeszcze mu zostało, mógł wymyśleć takie powiedzonko.

Żadna propozycja translatorów nie jest udana – są po prostu powierzchownym, czysto syntagmatycznym przekładem, nieuwzględniającym znaczeń sfrageologizowanych: wyrażenie *тоска зеленая* to ‘straszliwa nuda’. W języku polskim nuda ma inne cechy: może być śmiertelna lub szara, w obiegu funkcjonuje też wyrażenie *nudy na pudy*. Kolor w mikrokontekście jest istotny, ponieważ wiąże się z konkretnym warzywem, a poza tym wywołuje skojarzenia ze zdrowiem i vitalnością, choć tu ograniczonymi *a rebours*. Być może to przypadek nieuniknionej straty, choć w tłumaczeniach ludzkich podjęto próby kompensacji, skupienia się na jednym z aspektów (*zielony jak smarki* – ‘coś ohydne’, porównanie zamiast metafory). Można by ewentualnie ograć inny kolor: szary (bo szara nuda), czarny (czarna rozpacz, w którą można wpaść, pijąc to paskudztwo), ewentualnie rdzeń wyrazu: **nudny** jak flaki z olejem – wywołujący **nudności** (jak rzezione flaki). Niewątpliwie to zbyt trudne zadanie dla translatora automatycznego. Odpowiedni prompt być może pozwoliłby programowi ChatGPT rozwinąć skrzydła.

Przykład 5.

Aluzja erudycyjna w formie nazwy własnej posłużyła autorowi do określenia prowadzącej telewizyjny poradnik na temat zdrowia:

А ещё эта бабка, напоминающая **старуху Изергиль**, советует по-больше ходить.

DeepL	Tłumacz Google	Yandex	ChatGPT
A ta babcia , która przypomina mi starszą panią Isergil , radzi mi więcej chodzić.	A ta babcia , przypominająca staruszkę Isergil , radzi ci więcej chodzić.	A ta babcia , przypominająca starą kobietę Isergil , każe więcej chodzić.	A ta staruszka , przypominająca Starą Isergil , radzi dużo spacerować.

Wszyscy studenci zwrócili uwagę na nierozpoznanie przez translatory tekstu kultury i nazwy własnej posiadającej swój utrwalony odpowiednik. Chlubnym wyjątkiem był ChatGPT.

W komentarzach do tłumaczeń maszynowych studenci podkreślili też poprawne politycznie sformułowania, zgodne z konwencjami grzeczności językowej (*babcia*, *staruszka* lub *starsza pani* czy neutralne *stara kobieta*). Być może jest to efekt uprzejmych form, dominujących w zasobach, z których czerpią translatory.

Jeśli chodzi o propozycje tłumaczy ludzkich, były one następujące:

A na dodatek **ten babsztyl**, przypominający **staruchę/starą Isergil**, radzi więcej chodzić.

A jeszcze ta **starucha**, przypominająca **Babę Jagę**, zaleca więcej chodzić. W proponowanych rozwiązaniach nie zachowano żadnych form grzeczności językowej (odpowiednio dosadne *babsztyl* i *starucha*). Pierwszy tłumacz posłużył się ekwiwalentem uznanym, zawartym w tytule przetłumaczonego na polski wczesnego opowiadania Maksyma Gorkiego, natomiast drugi wybrał odpowiednik funkcjonalny (Baba Jaga), również pochodzący z tekstów kultury. Tego jeszcze SI nie potrafi, choć w przypadku przysłów czy wyrażeń idiomatycznych powszechnie używanych ChatGPT sięga do odpowiedników funkcjonalnych, więc jest to być może kwestia czasu i odpowiedniego promptu.

Warto zauważyć, że translatory, jeśli chodzi o nazwy własne, czynią (powoli) pewne postępy. Tłumaczenie tytułu streszczenia artykułu naukowego „Nieromantyczna podróż Stanisława Barańczaka. Kontrafakturowy recykling *Winterreise* Müllera-Schuberta” na język rosyjski za pomocą narzędzia DeepL w roku 2019¹³ dało w efekcie kompletnie nonsensowne

¹³ Wtedy przetestowałam DeepL na tym materiale po raz pierwszy, a po 5 latach zaproponowałam go studentom.

rozwiązanie, wpisując frazę w zupełnie obcy, „rozpoznany” przez system kontekst: „Неромантическое путешествие Станислава Баранчака. Переработка *счетов-фактур компании Winterreise Müller-Schubert GMBH” (sic!). Podkreślenia sygnalizują dodatki budujące ów ekonomiczny kontekst, odpowiednio: ‘spółka’, ‘sp. z o.o.’, a także niezrozumienie przymiotnika *kontrafakturowy* i dopisanie elementu pasującego do scenariusza – ‘faktury’. Po upływie pięciu lat DeepL już się nieco nauczył: w roku 2024 wersja tytułu w tłumaczeniu brzmi „Неромантическое путешествие Станислава Баранчака. *Контрафактическая переработка «Винтеррайза» Мюллера-Шуберта”. Przynajmniej zniknęły sugestie korporacyjno-firmowe, choć termin *kontrafakturowy* nadal nie znalazł dobrego ekwiwalentu, zaś pozostawiony po niemiecku tytuł *Winterreise* byłby stanowczo lepszy niż transkrypcja cyrylicka, tym bardziej że w oryginale autor nie użył powszechnie przyjętego tytułu cyklu pieśni *Podróż zimowa*, lecz tytułu oryginalnego. Akceptowalnym rozwiązaniem byłby tytuł przetłumaczony i utrwalony w rosyjskiej literaturze muzycznej, czyli *Зимний путь*.

Podsumowanie i wnioski

Dzięki stopniowaniu trudności zadań studenci mogli się przekonać, z czym radzą sobie translatory oraz sztuczna inteligencja, a z czym jeszcze nie – mogli zaobserwować na konkretnym materiale przekładowym ograniczenia narzędzi cyfrowych. Mieli ponadto okazję, żeby docenić znaczenie głębokiej analizy pretranslacyjnej i parafrazowania, by nauczyć się wykorzystywania jak najlepiej zasobów leksykograficznych dostępnych online, wyodrębniania terminologii z tekstów paralelnych oraz znajdowania w nich odpowiedników. Studenci z dużą ostrożnością traktowali automatyczne rozwiązania dotyczące nazw własnych. Ciekawy eksperyment w tej materii przeprowadziła Marzena Chrobak (2024: 196–198), przyznając, że nic nie zastąpi pogłębionego poszukiwania przez człowieka odpowiedników utrwalonych w autorytatywnych publikacjach.

W komentarzach studentów widać było autentyczną troskę o poprawność wypowiedzi w języku polskim, co należy uznać za przejaw ich wysokiej świadomości językowej. Pewna nieufność wobec idiolektalnych przekonań jest bodźcem do stałego sprawdzania własnych intuicji w publikacjach

i poradnikach poprawnościowych, przy czym najczęściej wątpliwości budzą łączliwość/kolokacje, ortografia i interpunkcja. Ćwiczenia dowiodły ponadto wysokiego stopnia wiedzy metatranslacyjnej studentów, którzy najpierw zastosowali w praktyce podstawy warsztatu, zanim powierzyli zadania tłumaczeniowe translatorom.

Pojawia się zatem pytanie o zasadność oporu wobec rosnącej roli sztucznej inteligencji w przekładzie. Nie wszystkie sfery komunikacji językowej wiążące się z przekładem oraz nie wszystkie rodzaje tłumaczenia są zdominowane przez sztuczną inteligencję i narzędzia cyfrowe, tak więc strefy wpływu tłumaczy ludzkich i maszynowych są różne, choć będą podlegać zmianom. Na razie tłumaczenia poświadczane wydają się najmniej podatne na wyeliminowanie przez AI.

Wyniki analizy pozwalają stwierdzić, że sztuczna inteligencja stanowi nie tylko perspektywę rozwoju, lecz także jest trwałym elementem współczesnych praktyk translacyjnych. Jednakże – jak zaznacza Łukasz Bogucki – nadmierne zaufanie wobec technologii niesie ze sobą pewne czynniki ryzyka, związane z obniżeniem jakości w oddawaniu przesłania tekstu i jego właściwości językowych oraz niuansów kulturowych. Autor stwierdza, że „nowoczesna dydaktyka przekładu nie powinna zatem pomijać ani bardziej tradycyjnych narzędzi wspomagających tłumaczenie, ani generatywnej sztucznej inteligencji” (Bogucki 2025: 93).

Przeprowadzone ćwiczenia praktyczne wskazują na potrzebę przesunięcia akcentów w dydaktyce tłumaczenia w kierunku działań związanych z postedycją tłumaczeń maszynowych, redagowaniem tekstu oraz formułowaniem zapytań do narzędzi opartych na dużych modelach językowych. Jednocześnie analiza potwierdza, że narzędzia cyfrowe ujawniają swoje szczególne atuty w określonych obszarach pracy translatorskiej, takich jak szybki dostęp do obszernych zasobów informacyjnych, opracowanie terminologii, streszczanie i kondensacja treści czy tworzenie glosariuszy. Zebrany materiał empiryczny pokazuje ponadto, że efektywne wykorzystanie tłumaczenia maszynowego jest ściśle powiązane z opanowaniem podstaw warsztatu translatorskiego, obejmujących analizę pretranslacyjną, krytyczne podejście do źródeł i ich rzetelną ewaluację, znajomość różnorodnych technik tłumaczeniowych oraz świadomość mechanizmów interferencji, a także z opanowaniem wiedzy metatranslacyjnej dotyczącej zakresu i zasad stosowania przekładu, w tym rozpoznawania elementów niepodlegających tłumaczeniu.

Źródła przykładów

- Blagovidova N.G., Yudina N.V., 2020, Eko-poseleniya kak novyy tip ustoychivoy gorodskoy struktury, „Architecture and Modern Information Technologies”, 1(50), s. 238–256 [Благовидова Н.Г., Юдина Н.В., 2020, Эко-поселения как новый тип устойчивой городской структуры, „Architecture and Modern Information Technologies”, 1(50), s. 238–256].
- Chem zakonchilas' diyeta – Avtor:#Mahir Taghiyev [Чем закончилась диета – Автор:#Mahir Taghiyev]
- <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=310981288045107&id=100073997135367&set=gm.1430761557773287> (dostęp: 1.10.2023).

Literatura przedmiotu

- Abrosimova N.A., Shchelokova Ye.A., 2022, Pred- i postredaktirovaniye mashin-nogo perevoda meditsinskikh tekstov, „Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya”, 4 (95), s. 178–181 [Абросимова Н.А., Щелокова Е.А., 2022, Пред- и постредактирование машинного перевода медицинских текстов, „Мир науки, культуры, образования” 4 (95), С. 178–181].
- Biel Ł., 2021, Postedycja tłumaczeń maszynowych, „Lingua Legis”, 1(29), s. 11–34.
- Bogucki Ł., 2025, AI w tłumaczeniach. Automatyzacja procesu przekładu w dobie sztucznej inteligencji, Helion SA.
- Chrobak M., 2024, Nazwy własne w przekładzie. Teoria i praktyka, Kraków.
- Dorozhkina V.A., Ivleva M.A., 2020, Postredaktirovaniye mashinnogo perevoda v obuchenii studentov lingvisticheskikh spetsial'nostey, „Voprosy metodiki prepodavaniya v vuze”, T. 9, № 33, s.38–45. [Дорожкина В.А., Ивлева М.А., 2020, Постредактирование машинного перевода в обучении студентов лингвистических специальностей, „Вопросы методики преподавания в вузе”, Т. 9, № 33, С. 38–45].
- Garbovskiy N.K., Kostikova O.I., 2019, Intellect v tsifrovom perevode: iskusstvennyy ili iskusnyy?, „Vestnik Moskovskogo universiteta”, Seriya 22, Teoriya perevoda, 4, s. 3–23 [Гарбовский Н.К., Костикова О.И., Интеллект в цифровом переводе: искусственный или искусный? „Вестник Московского университета”, Серия 22, Теория перевода, № 4., С. 3–23].
- Hyjek P., 2024, Tłumacz czy postedytor? O postedycji jako współczesnej usłudze tłumaczeniowej, [w:] Komunikacja międzykulturowa w przekładzie. Tom X. Język – tłumaczenie specjalistyczne, I.A. NDiaye, O. Letka-Spychała (red.), Olsztyn, s. 75–87.

- Kiejnich-Kruk K., 2024, Lost in translation: implementation of the right to a translator through the use of machine translators in the light of EU and Polish law, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, s. 61–81.
- Kodura M., 2024, Unlocking Creative Potential of Translation Students in the Era of Artificial Intelligence, „Półrocznik Językoznawczy Tertium”, 9(1), s. 274–295.
- Kodura M., 2025, Postędyca tłumaczeń maszynowych. Perspektywa pedagogiczna, Kraków.
- Kruk-Junger K., 2025, How a Misguided Objective Can Ruin an Excellent Book. A Review of Anthony Pym's and Yu Hao's *How to Augment Language Skills. Generative AI and Machine Translation in Language Learning and Translator Training* Published by Routledge, 2024, „Między Oryginałem a Przekładem”, 3(69), s. 121–126.
- Łoboda K., 2024, Tłumacz w cyfrowym świecie: Kompetencje techniczne tłumacza w praktyce i dydaktyce przekładu tekstów specjalistycznych, Kraków.
- Maľneva Ye.Yu., Khrushcheva T.V., 2021, Begushchiy po lezviyu: perevodchik v epokhu tsifrovoy revolyutsii, „Vestnik Moskovskogo universiteta”, Seriya 22, Teoriya perevoda, 2, s. 89–99 [Мальнева Е.Ю., Хрущева Т.В., 2021, Бегущий по лезвию: переводчик в эпоху цифровой революции, „Вестник Московского университета”, Серия 22, Теория перевода, 2, С. 89–99].
- Metreveli M.G., 2021, Tsifrovyye tekhnologii perevodcheskoy deyatel'nosti, „Vestnik Moskovskogo universiteta”, Seriya 22, Teoriya perevoda, 2, s. 108–116 [Метревели М.Г., 2021, Цифровые технологии переводческой деятельности, „Вестник Московского университета”, Серия 22, Теория перевода, 2, С. 108–116].
- Min'yar-Belorucheva A.P., Sergiyenko P.I., 2023, Osobennosti tsifrovogo perevoda abbreviatur v sfere svyazey s obshchestvennost'yu, „Vestnik Moskovskogo universiteta”, Seriya 22, Teoriya perevoda, 1, s. 80–92 [Миньяр-Белоручева А.П., Сергиенко П.И., 2023, Особенности цифрового перевода аббревиатур в сфере связей с общественностью, „Вестник Московского университета”, Серия 22, Теория перевода, 1, С. 80–92].
- Moskovskaya K. E., 2022, Obucheniye studentov lingvisticheskogo profilya postredaktirovaniyu mashinnogo perevoda, „Voprosy metodiki prepodavaniya v vuze”, T. 11, № 1, s. 74–86. [Московская К. Э., 2022, Обучение студентов лингвистического профиля постредактированию машинного перевода, „Вопросы методики преподавания в вузе”, Т. 11, № 1, С. 74–86].
- Navigating AI tools in conference interpreting. Masterclass – European Parliament, Directorate General for Logistics and Interpretation for Conferences, Directorate for Interpretation, Multilingualism and Succession Planning Unit.* – warsztat zdalny, 19.02.2024.

- Raport „Rekomendacje w zakresie zastosowania sztucznej inteligencji” – <https://www.gov.pl/web/ai/raport-rekomendacje-w-zakresie-zastosowania-sztucznej-inteligencji> (dostęp 1.02.2026).
- Sri Harto, Fuad Abdul Hamied, Bachrudin Musthafa, Sri Setyarini 2021, Students' Linguistic Challenges in Post-Editing of Machine Translation. A Case Study of News Translation, [w:] *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, vol. 595, *Proceedings of the Fifth International Conference on Language, Literature, Culture, and Education*, s. 637–646.
- Shevchuk Ye.V., Nikiforova Zh.A., 2021, Postredaktirovaniye i tipichnyye oshibki v avtomatizirovannom perevode nauchno-publitsisticheskikh tekстов, „Voprosy metodiki prepodavaniya v vuze”, T.10, № 39, s. 46–54 [Шевчук Е.В., Никифорова Ж.А., 2021, Постредактирование и типичные ошибки в автоматизированном переводе научно-публицистических текстов, „Вопросы методики преподавания в вузе”, Т. 10, № 39, С. 46–54].
- Tomlinson K., Jaffe S., Wang W., Counts S., Suri S., 2025, Working with AI: Measuring the Applicability of Generative AI to Occupations, (preprint, wersja z 22 grudnia 2025) <https://doi.org/10.48550/arXiv.2507.07935> (dostęp: 1.02.2026).
- Wołoszyk_1 [online]: <https://woloszyk.pl/precedensowy-wyrok-polskiego-sadu-w-sprawie-wykorzystania-tlumaczen-maszynowych-w-procesie-profesjonalnego-przekladu/> (dostęp: 3.04.2024).
- Wołoszyk_2 [online]: Sztuczna inteligencja w tłumaczeniach sądowych – między technologicznym optymizmem a rzeczywistością praktyki, https://pl.linkedin.com/pulse/sztuczna-inteligencja-w-t%C5%82umaczeniach-s%C4%85dowych-mi%C4%99dzy-wojciech-t1mxf?trk=public_post (dostęp: 1.02.2026).

What can Artificial Intelligence not (yet) handle in translation?

On the use of technology in teaching translation

Summary

The remarkably rapid development of digital technologies – especially tools based on neural machine translation and large language models (LLMs) – has become a source of concern within the translation community. This concern is well-founded: discussions on both public and closed translators' forums in social media indicate that the number of “from-scratch” translation assignments is steadily declining in favour of post-editing machine translations. Such assignments are sometimes commissioned under the label of “proofreading,” without disclosing that the first “translator” was an automatic system. In fact, only sworn translators, game localisers, and conference interpreters appear to have yet avoided the

most significant market changes. Consequently, more and more voices are calling for a rebranding of the profession and strongly discouraging young people from pursuing careers in translation or studying translation at university. Translators emphasise that, from the client's perspective, time and low cost often outweigh the quality of the final product. In the case of highly specialised texts, such "proof-reading" may in fact frequently require translating from scratch – only for half the pay. Concurrently, technology is continuously improving, and the growing use of ChatGPT and other LLM-based tools is significantly transforming the translation services market and the profession of the translator itself, particularly given that it ranks at the top of the list of the forty occupations with the highest AI applicability score.

Ignoring reality is hardly a wise approach; instead, Artificial Intelligence can be constructively integrated into translator training. Students eagerly use automatic translation tools such as DeepL, Google Translate, and ChatGPT, achieving fairly satisfactory results when working with widely spoken languages and relatively general or standard texts. Although instructors may prohibit the use of such tools, especially in the early stages of learning, when students are just beginning to develop basic translation competences. Nevertheless, it is worth reconsidering the course design, individual assignments, and the selection of teaching materials so as to illustrate both the strengths and weaknesses of digital technologies.

This paper presents several examples of exercises conducted with Russian-language students at the Institute of Applied Linguistics (University of Warsaw) as part of a translation course (in the second and third years of the BA programme). The analysis of the above-mentioned exercises shows that a properly designed sequence of activities – including raw machine translation, MT with pre-editing, and MT with post-editing – can provide students with persuasive arguments for and against the use of digital translation tools. It is essential that the decision be made by the students themselves and supported by well-founded justification.

Keywords: digital technologies, Artificial Intelligence, machine translation (MT), translator training, pre-editing, post-editing

